

JULKAISTU NUMEROSSA 1/2016
SUU JA LÄÄKE

Lääkkeet suusairauksien hoidon apuna

Jukka H. Meurman / Kirjoitettu 21.1.2016 / Julkaistu 11.4.2016

Suusairauksien tehokas hoito perustuu hammashoidon toimenpiteisiin. Näihin verrattuna lääkehoidolla on vähäisempi käytännön merkitys. Lääkkeillä on kuitenkin sijansa infektioiden hoidossa ja esimerkiksi hammashoitopelkoisen potilaan rauhoittamisessa.

Hammasinfektio voi saada alkunsa pulpiittiin johtavasta syvästä, kariespesäkkeestä, hoitamattomasta hampaiden tukikudostulehduksesta (parodontiitti) tai hampaiden puhkeamisen aiheuttamasta ympäriskudoksen tulehduksesta (perikoroniitti).

Nämä infektiot voivat olla vaarallisia, sillä vuosittain maassamme joutuu useita kymmeniä potilaita sairaalahoitoon jopa hengenvaarallisten hammasperäisten infektioiden vuoksi. Akuutti pulpiitti aiheuttaa yhden kovimmista ihmisen kokemista kivuista, mikä johtuu hampaan anatomiasta: tulehdus ytimessä ei

pääse laajentumaan, jolloin kudospaine nousee sietämättömäksi.

Hammasinfektiot vaativat käytännössä aina hammaslääkärin toimenpiteitä, minkä vuoksi päivystysvastaanotolle saapunut hammaspotilas on viipymättä lähetettävä hammashoitoon. Jos potilaan oireet ovat lievempiä ja viittaavat yksittäisen hampaan infektiin, yleislääkäri voi päivystystilanteessa kuitenkin aloittaa antibiootin ja tarvittavan kipulääkityksen ensiavuksi. Ensiapulääkitysten turvin potilas voi odottaa varsinaista hammashoitoa esimerkiksi seuraavaan aamuun. Kiireellisen suukirurgisen hoidon tarpeeseen viittaavat oireet on kuitenkin syytä tuntea (**taulukko 1**).

Taulukko 1. Kiireellisen suukirurgisen hoidon indikaatiot.

- Fluktuoiva paise suupohjassa
- Infektiosta johtuva suun avaamisvaikeus (trismus)
- Puhe- ja nielemisvaikeudet nielun/kaulan alueen turvotuksen johdosta
- Lisääntyvät yleisinfektion oireet (kuume, yleistilan lasku) suuinfektion myötä
- Vaikeasti yleissairaana potilaan suuinfektiot lievemmilläkin indikaatioilla (immunosuppressio, labiili diabetes, syöpä jne.)

Ensisijainen antibiootti avohoidossa on V-penisilliini, johon yhdistetään anaerobiantibiootti (esim. metronidatsoli) tyypillisimmät taudinaiheuttajat huomioiden. Penisilliniyliherkille potilaille määrätään kefalosporiinia, makrolidiryhmän antibiootteja tai klindamysiiniä (**taulukko 2**).

Tulehduskipulääkkeitä käytetään paljon myös hammaskivun taltuttamisessa. Leukakirurgisten toimenpiteiden jälkeisen akuutin kivun hoito edellyttää kuitenkin järeämpiä aseita, kuten tramadolia tai kodeiini-yhdistelmävalmisteita.

Hammasperäinen kipu voi myös kroonistua. Kroonisen kivun, kuten idiopaattisen kroonisen kasvokivun hoito, vaatii erityisperehtymistä. Mahdollisia hoitovaihtoehtoja ovat tuolloin gabapentiini, pregabaliini ja masennuslääkkeet. Duodecim on julkaissut Käypä hoito -suosituksen kivun hoidosta on, johon on hyvä perehtyä.

Profylaktinen antibioottihoito hammashoitotoimenpiteiden yhteydessä

Indikaatiot hammastoimenpiteissä annettavalle antibioottiprofylaksille ovat viime aikoina tiukentuneet. Esimerkiksi Britannian kansallinen terveysvirasto on luopunut käytännössä kokonaan endokardiittiprofylaksista hammashoidon yhteydessä. Suomessa kuitenkin noudatetaan American Heart Associationin suositusta.

Profylaktisesti käytetään pääsääntöisesti amoksisilliinia 2 g tunti ennen invasiivista toimenpidettä. Potilaille, jotka ovat penisilliinille allergisia, annetaan kefaleksiinia tai makrolidiryhmän lääkettä. Ajantasaiset suositukset antibioottiprofylaksista kannattaa kuitenkin aina tarkistaa Duodecimin Terveysportista.

Vanhukset ja yleissairaapotilaat, joiden puolustusfunktiot ovat heikentyneet, saattavat herkemmin tarvita antibiootteja tukihoitona invasiivisissa hammashoitotoimenpiteissä. Tällöin ei puhuta profylaktisesta antibioottihoidosta vaan muutaman vuorokauden mittaisesta lääkekuurista, joka aloitetaan ennen

toimenpiteitä. Antibioottihoito tulee tällöin räätälöidä potilaskohtaisesti.

Hammashoitopelkoa voi lievittää lääkkein

Pelko on yleinen vieras hammaslääkärin vastaanotolla. Hammashoitopelkoisen potilaan rauhoittaminen lääkkeellä on toisinaan tarpeen. Tavallisimmin käytetään midatsolaamia (**taulukko 2**). Vaihtoehtoisesti voidaan käyttää diatsepaamia, jota annostellaan edellisenä iltana ja tarvittaessa vielä tuntia ennen toimenpidettä. Lääkkeiden annos on sovittava yksilöllisesti potilaan tarpeisiin.

Taulukko 2. Suu- ja hammassairauksien hoidossa käytettäviä lääkkeitä ja niiden tavallisia annostuksia.

Indikaatio	Lääke ja tavallinen annostus aikuiselle	Huomautus
Hammasinfektio	Fenoksimetyylipenisilliini 1 milj yks x 3–4 Amoksisilliini 500–750 mg x 3 Kefaleksiini 500 mg x 3 Klindamysiini 300 mg x 3 Atsitromysiini 500 mg x 1 Roksitromysiini 150 mg x 2 Metronidatsoli 400 mg x 3	Hammasinfektiot vaativat aina hammaslääkärin toimenpiteitä
Hammassärky	Parasetamoli-kodeiini 500 / 30 mg x 1–4 Tramadoli 50–100 mg x 4 Amitriptyliini 10–25 mg iltaisin	Lievemmissä tapauksissa tulehduskipulääkkeet riittävät kivun hoitoon. Hammassäryn hoito vaati aina hammaslääkärin toimenpiteitä.
Krooninen kasvokipu	Gabapentiini 300 mg x 3 Pregabaliini 150 mg x 2	Annos sovittetaan yksilöllisesti vasteen mukaan.
Pelkopotilaan esilääkitys	Midatsolaami 7.5–15 mg 30–60 min ennen toimenpidettä Diatsepaami 5–10 mg edellisenä iltana ja tunti ennen toimenpidettä	Annos on yksilöllinen.
Sieni-infektio	Nystatiini (100 000 IU liuos) 1 ml x 4 Mikonatsoli (2% geeli) 2.5 ml x 4	Hammasproteesit on desinfioitava tai uusittava. Ks. teksti.
Aftat	Triamsinoloni 25 µg x 2	Paikallishoitoon. Vaikeissa tapauksissa systeeminen kortisonihoito.
Punajäkälä (lichen)	Triamsinoloni 50 µg x 2 Flutikasoni 50 µg x 1–2	Paikallishoitoon. Vaikeissa tapauksissa systeeminen kortisonihoito.
Kuiva suu	Pilokarpiini 5 mg x 3	Ääritapauksissa, jos ei ole kontraindikaatioita.

Paikallishoitoa suun sieni-infektioihin

Suun sieni-infektiot ovat tavallisia erityisesti vanhemmilla ja kuivasuisilla potilailla. Käytännön muistisääntö on, että puolet 50 vuotta täyttäneistä kantaa hiivaa (*Candida albicans*) suussaan. Mutta vain harvoille se aiheuttaa oireita ja hoitoa vaativaa infektiota.

Suosittelavimmat lääkkeet suun sieni-infektioiden hoitoon ovat nystatiini ja mikonatsoli paikallisesti käytettyinä. Systeemisistä sienilääkkeistä tavallisimmat ovat flukonatsoli ja itrakonatsoli. Jos sieni-

infektiopotilaalla on hammasproteesi, tulee sen huoltamisesta huolehtia kunnolla. Proteesin voi kotiololoissa desinfioida klooriheksidiinillä tai jollain muulla käsikauppavalmisteella. Parhaat vaihtoehdot ovat kuitenkin proteesin uusiminen tai vanhan proteesin ns. keittopohjaaminen hammaslaboratoriossa.

Kortisonivalmisteita aftoihin ja punajäkälään

Syy suussa yleisesti esiintyviin ja kivuliaisiin haavaumiin eli aftoihin on tuntematon. Aftat paranevat hoidotta parissa viikossa, mutta paikallisesti annettava kortisoni nopeuttaa paranemista ja lievittää muun muassa syömisen aiheuttamaa kipua, jota joskus helpotetaan puudutetta sisältävillä suihkeilla tai geelillä..

Apteekista saa triamsinolonia aftojen hoitoon tarkoitettuna paikallisvalmisteena ja nykyisin erityislupahakemusta edellyttävänä triamsinoloni-suusalvana. Sitkeimmät ja usein toistuvat aftat vaativat systeemistä kortisonihoitoa. Yleisimmin käytetään prednisonia (5–40 mg) ja metyyliiprednisolonia (4–32 mg) muutaman vuorokauden ajan laskevin annoksin.

Tavallisin suun varsinainen limakalvosairaus on punajäkälä eli lichen planus. Senkin syy on tuntematon, mutta tauti reagoi hyvin kortikosteroideihin. Nenästeroideja (esim. triamsinoloni tai flutikasoni) käytetään suihkauttamalla kortikoidia limakalvon vauriokohtaan 1–2 x/vrk. Myös steroidivoiteita kuten betametasonia voidaan käyttää. Voiteen käyttöä helpottaa, jos potilaalle valmistetaan erityinen hoitolusikka sitä varten.

Hyvin hankala punajäkälä vaatii systeemisen kortisonihoidon tilanteen rauhoittamiseksi. Nämä potilaat on syytä ohjata suun terveydenhuollosta asiaan perehtyneen lääkärin hoitoon. Lichenin suhteen on myös muistettava, että siihen liittyy pieni maligniteettiriski. Diagnoosi onkin aina varmistettava biopsialla.

Kuivan suun hoito

Kuiva suu on kiusallinen, jopa invalidisoiva oire. Se on tavallisimmin potilaan käyttämän lääkityksen sivuvaikutus, jota voidaan lievittää lääkitysmuutoksella. Myös reumatauteihin (Sjögrenin syndrooma) liittyy hyposalivaatiota, ja pään alueen sädehoitopotilailla suu voi olla rutikuiva. Riittävästä nesteiden nauttimisesta on huolehdittava ja käsikauppavalmisteista on apua. Ääritapauksissa voidaan käyttää pilokarpiinia (5 mg x 3–4).

Fluoritablettien käyttö on vähäistä

Aiemmin paljon käytetyt fluoritabletit ovat nykyisin korvautuneet omatoimisella hampaiden pesulla fluorihammastahnaa ja fluoripitoisia suuvesiä käyttämällä. Fluoripitoisia imeskelytabletteja on myös kaupan, ja hammashuollon ammattilaiset käyttävät kariesaktiivisille potilailleen fluorilakkaa tai dentaaligeeliä.

Jukka H. Meurman

LKT, HLT

Professori, HYKS Pää- ja kaulakeskus, Suu- ja leukasairauksien klinikka

LISÄÄ AIHEESTA

Kissan ja koiran kipu – tunnista ja hoida tehokkaasti

(http://sic.fimea.fi/arkisto/2015/4_2015/vain-verkossa/kissan-ja-koiran-kipu-tunnista-ja-hoida-tehokkaasti)

Kommentti: Kambodžan kivunhoidon ongelmat ovat monisyisiä

(http://sic.fimea.fi/arkisto/2015/4_2015/vain-verkossa/kommentti-kambodzan-kivunhoidon-ongelmat-ovat-monisyisia)

KIRJALLISUUTTA

Hammasperäiset äkilliset infektiot ja mikrobilääkkeet. Käypä hoito -suositus. www.kaypahoito.fi (<http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suosituksset/suositus?id=hoi50090>)

Kipu. Käypä hoito -suositus. www.kaypahoito.fi (<http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suosituksset/suositus?id=hoi50103>)

Laine J, Kosonen P. **Bakteerindokardiitin ehkäisy.** . Lääkärin käsikirja. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Salo T, Siponen M. **Suun sieninfektiot.** Lääkärin käsikirja. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Välimaa H. **Suun limakalvojen lääkehoito.** Sic! 2015; 5(2): 51–4. (http://sic.fimea.fi/arkisto/2015/2_2015/palstat/suun_limakalvojen_laakehoidot)